

УДК: 821.111:821(=512.145)

НАТАЛІЯ ГОРБАЧ

(Запоріжжя)

ОБРАЗ КРИМУ В РОМАНІ Л. ХАЙД «ОМРІЯНИЙ КРАЙ»

Статтю присвячено аналізу художнього моделювання образу Криму в романі Л. Хайд «Омріяний край». Продемонстровано, що наведена художня версія образу Криму 90-х рр. ХХ ст. є важливою і з погляду формування етнообразу кримських татар у світовій літературі, і як чинник поглиблення міжкультурного діалогу народів, які проживають в Україні, формування мультикультурного художнього простору новітньої літератури.

Ключові слова: образ, стереотип, етнообраз, наратор, комунікація, національна культура.

Роман британської письменниці й журналістки Лілі Хайд «Омріяний край» був написаний ще 2008 р. й тоді ж виданий на її батьківщині, але в перекладі українською мовою з'явився тільки через 6 років у видавництві «Дуліби». Вихід роману із присвятою кримським татарам майже збігся часі з анексією Криму, а тому до українського читача твір потрапив саме тоді, коли міг розраховувати на найбільший резонанс у суспільстві. Проте відсутність літературно-критичної й літературознавчої рецепції не спонукає до такого висновку.

Попри відносну молодість вітчизняна літературна імагологія має певні здобутки: передусім слід назвати Д. Наливайка як автора першої теоретичної розвідки «Літературна імагологія: предмет і стратегії» (2005) і ґрунтовного дослідження про рецепцію української історії й культури на Заході «Очима Заходу: рецепція України в Західній Європі XI–XVIII ст.» (1998). Сформувалася й низка студій, пов'язаних із візіями українця/поляка (автори – Р. Голик, Г. Грабович, Д. Наливайко, Д. Сосновська, С. Ульяш), українця/єврея (автори – Д. Гомон, Г. Грабович), українця/грузина (автори – Л. Грицик, О. Мушкудіані, Л. Розсоха), українця/італійця (автори – Н. Білик, О. Пахльовська, К. Константиненко, Д. Наливайко), українця/американця (автори – Т. Денисова, А. Мельничук, О. Ничко, Т. Остапчук, М. Тарнавська), українця/англійця (В. Нарівська), українця/француза (Д. Чик) тощо в літературному дискурсі.

Як зазначив В. Будний, «турок і кримський татарин в українському письменстві мають давні історичні стереотипи, зафіксовані в думках, переказах, козацьких літописах, і лише в ХІХ ст., коли відбуло в історію політичне протистояння, ці етнообрази почали мінятися й наповнюватися новим змістом <...>» і українська література в подальшому поповнилася на «яскраві зразки зацікавленого і проникливого сприймання Орієнту» (Будний, 2007). Але, на жаль, поза увагою українського письменства ХХ–ХХІ сс. опинилася драматична тема повернення кримських татар на свою історичну батьківщину. Твором, присвяченим їй, став роман британської письменниці.

Метою нашого дослідження є аналіз художнього моделювання образу Криму в романі «Омріяний край». Його розглядаємо суголосно імагологічному розумінню образу, теоретично окресленому Д. А. Пажо як «ансамбль ідей про іншого, взятих у процесі “літературизації” і водночас соціалізації. Це розуміння заохочує до пошуків з урахуванням не тільки літературних текстів й умов їхньої появи та розповсюдження, воно зобов'язує залучати весь навколишній культурний матеріал – написаний, продуманий, пережитий» (Пажо, 2011).

Про обставини свого зближення з Україною Л. Хайд писала: «Мені завжди була цікава Східна Європа і країни колишнього СРСР. – А Україна... Це була чиста випадковість. Я викладала у Празі, і деякі мої студенти були з України. І саме вони мені розповідали про Україну. Мені тоді все це здавалося шалено цікавим. А потім мені запропонували там попрацювати. Мабуть, це була доля» (Лілі Хайд). Тож із 1991 р. Л. Хайд жила і працювала в Україні як міжнародний журналіст для видань «The Guardian», «The Times», «Foreign Policy», «Newsweek», «New Internationalist».

А знайомство авторки з проблемами кримських татар почалося наприкінці 1990-х рр., коли вона писала про земельні проблеми Криму. «Поступово я стала дізнаватися більше про їхню багату культуру, історію, про події до війни, про депортацію 1944 року та їхнє повернення на Батьківщину. Я особливо люблю кримськотатарську культуру, вишивку і кухню. Ця культура надзвичайно багата. Все це мені здавалося цікавим» (Лілі Хайд), – розповідає Л. Хайд про витоки свого захоплення корінним народом Криму. Усвідомлюючи брак інформації, зокрема англійською мовою, про кримських татар, авторка взялася за написання роману «Омріяний край» («Dream Land» в англомовній редакції).

Пол Гобл, американський аналітик, фахівець із етнічних і релігійних питань країн Євразії, розмірковуючи про роль художньої літератури й ігрового кінематографа у справі інформування й консолідації поневолених народів, означив книгу Л. Хайд як своєрідний «щоденник Анни Франк» для кримських татар (Goble). Він також поставив роман «Омріяний край» в один ряд із присвяченим Голодомору 1932–1933 рр. романом «Жовтий князь» (1963) В. Барки й історичним романом «Сорок днів Муса-Дага» (1933) Ф. Верфеля – австрійського письменника єврейського походження, який не залишився байдужим до геноциду вірменського народу з боку Османської імперії в 1915 р.

З-поміж іншого така оцінка роману Л. Хайд, думається, викликана й тим, що в основі твору – реальні родинні історії кримців, які на початку 1990-х рр. поверталися на батьківщину. Адже, як зазначила письменниця, «всі герої цієї книги, за винятком Катерини II, Йосифа Сталіна, Лаврентія Берії та першого заступника народного комісара НКВД Богдана Кобулова, вигадані, втім, те, що з ними відбувається, засноване на реальних подіях» (Хайд, 2014). Гетеродієгетична нарація твору переважно скондована навколо умовно сучасної сюжетної лінії, головним персонажем якої є 12-літня Сафі – Сафінар Ісмаїлова, яка разом із родиною повернулася в Крим з Узбекистану. Але в романі поряд з образами старшого брата, батьків та їхніх друзів присутній і образ дідуса дівчинки, від імені якого ведеться розповідь про минуле. Тож, за словами авторки, «роман написаний у форматі подвійної історії – депортація і повернення додому» (Лілі Хайд).

Образ довоєнного Криму й традиційного укладу життя кримських татар змодельовано через спогади дідуса Сафі: «Раніше вранці ти чув голоси підмайстрів, які відчиняли віконниці крамниць і закликали покупців. Ранки були заклопотаними, а пообідні години – повільними, лінивими, коли з кав'ярень долинав стукіт нардів» (Хайд, 2014а), «двоповерховий дім... чайхана під горіхом і господарство... вкрите виноградниками, де робили вино, хоча пити його Коран забороняє; товстозаді вівці; вимощені бруківкою доріжки до фонтану; листя тютюну, розкладене сохнути на сонці» (Хайд, 2014а). Опозиційною постає візія Криму без татар: «фонтанів більше немає» (Пажо, 2011), «кафе теж ніяких немає. І запахи, і навіть звуки змінилися» (Хайд, 2014а), «довгі одно- та двоповерхові татарські хати, вимазані білим або блакитним, мали такий вигляд, ніби ніхто не рихтував їх уже багато років. На вікнах – неохайні завіски, у неприбраних дворах – викинуті меблі, інструменти, собаки, трава» (Хайд, 2014а). Причина разючих змін, які бачить Ісмаїл-ага через 50 років після вигнання з рідної землі, – цілеспрямована політика радянського уряду, який намагався знищити все, що могло нагадувати про корінний народ Криму: зміна етнічного складу півострова внаслідок масового переселення представників різних регіонів Росії, часто асоціального способу життя («Вони як діти, що так і не засвоїли перших уроків життя. Хто ще міг приїхати сюди по війні, зваблений обіцянками отримати щось за просто так?» (Хайд, 2014а)); витіснення з ужитку кримськотатарської мови («Тепер – лише російська, російська, російська. Тоді ми, звичайно, теж знали російську, та всі без розбору говорили в Криму татарською – греки, вірмени, росіяни, караїми. Ніхто не пам'ятає нашої мови» (Хайд, 2014а)); навіть заміна кримськотатарських топонімів («Сталін наказав зробити це через кілька місяців після того, як татар депортували» (Хайд, 2014а)).

Родинна історія Сафінар стає прикладом еволюції патріотичних почувань молодого покоління кримців, які народилися за межами батьківщини. Дідусь єдиний із родини з'явився на світ і до депортації жив у Криму, але зміг прищепити любов до небаченої батьківщини своєму синові, батькові Сафі, і трьом онукам. Вагомою деталлю у творі є й обставини знайомства батьків Сафі на патріотичному мітингу кримських татар у Самарканді. Тож Сафі зростає з підсвідомою прив'язаністю до землі предків: «Крим здавався чужим і незнайомим, але насправді таким не був: він був місцем, до якого Сафі належала, – саме так їй завжди казали, скільки вона себе пам'ятала» (Хайд, 2014а). Авторка переконливо вмотивовує нездатність дитячої свідомості спершу примирити уявлюваний образ Криму як зеленого діаманта, за словами Ісмаїла-аги, і реальність, з якою їй доводиться зіткнутися. Проживання в наметі чи будинку без елементарних зручностей, брак грошей на найнеобхідніші продукти харчування, напружена психологічна атмосфера в родині, вимушена розлука з молодшою сестрою щораз змушують дівчинку подумки повертатися в родинний будинок в Узбекистані: «Крим був не таким, як їй обіцяли. Вона мріяла потрапити до рідного краю з дідусевих казок, а натомість її світ стиснувся до чотирьох напівзведених стін, вузької зеленої долини й заболоченої доріжки до джерела. І вона ненавиділа все це» (Хайд, 2014а).

Та найбільшим випробуванням для Сафінар стає атмосфера нетерпимості й упередженості до кримських татар у Криму. Якщо дитячі стереотипи й забобони змушують її здебільшого ніяковіти («Я думала, в тебе дуже темна шкіра, чи прикольні очі, як в узбеків або арабів, чи щось таке» (Хайд, 2014а)); «Люди кажуть, що ви – мафія чи щось подібне... Кажуть, ви хочете почати тут громадянську

війну, вигнати усіх нас, росіян і українців, і встановити закони, як в арабських країнах. Хіба жінки не повинні весь час тримати закритими голову чи обличчя?» (Хайд, 2014а)), то вчинки дорослих відзначаються жорстокістю, що навіть становитиме загрозу життю дитини. Наприклад, поведінка водія автобуса, який принципово не зупиняє дівчинці в потрібному місці та завозить її щодня після школи за кілька кілометрів від дому, чи п'яних чоловіків, які на колгоспному тракторі (а відтак – зі згоди представників місцевого керівництва) руйнують щойно добудований дім родини Ісмаїлових, не помічаючи перед ковшем дитини. Проте навіть у цих ситуаціях авторка робить свою героїню переможницею над обставинами: читачеві імпонує потяг дівчинки до знань, заради яких вона згодна терпіти зверхність водія, а її намагання врятувати родинний будинок стають початком розв'язання земельного питання для кримських татар.

Амбівалентність почуттів Сафі до батьківщини своїх предків поступово долається: залученість дівчинки до життя сім'ї, пошуки зниклого брата і, передусім, участь у пам'ятному мітингу до роковин Сюрґюнік – депортації – дають відчуття повної причетності до долі свого народу. Якщо по приїзду в Крим для неї більше важать егоцентричні переживання («Вона знала, що дідусь жив у землянці. Вона знала, що кримських татар примушували будувати власні робочі табори в заслання. Вона знала, що в них були малярія, воші та лише той одяг, у якому вони прибули. Але їй це все було байдуже тепер, коли єдине, про що вона думала, – це про її дім...» (Хайд, 2014а)), то згодом її емоційний резонанс зростає. Авторка прагне максимальної емпатії й від читача, тому для передавання свідчень про події 18 травня 1944 р. обирає форму нерозділеного на абзаци тексту, в якому межі нарації одностайно не виділяються. Спогади жертв депортації звучать єдиним звинуваченням радянського режиму в злочинах проти людяності: «Під час зупинки моя мама побігла по воду і запізнилася, потяг рушив. Вона вхопилася за поручні, щоб залізти у вагон, та ... солдат ударив її по руках прикладом і вона впала під колеса. Вони прийшли по мого синочка. Я їм сказала, що він спить, а вони сказали, що він мертвий. Вони видерли його з моїх рук і, перш ніж він закричав, викинули з вагона. Вони вбили мого брата. Йому наказали копати яму там, біля залізничної колії, куди вони скидали разом мертвих і тих, хто вмирав без імені, без позначки. Брат відмовився, тоді вони розкололи йому голову лопатою і скинули його тіло з усіма іншими» (Хайд, 2014а).

Л. Хайд не оминає увагою «офіційну» причину депортації цілого народу – звинувачення в колаборації під час Другої світової війни. До неї авторка підходить, не замовчуючи й різнобічно обсервуючи проблему зрадництва серед кримських татар. Якщо в легенді про Аліма – останнього народного героя часів царського панування в Криму – зрада зумовлена суспільно-класовою ворожнечею (видає Аліма царському наміснику купець-татарин), то іншими причини зради були в 40-х рр. ХХ ст. Проте ці причини рухали не тільки кримськотатарським населенням, але й представникам інших національностей СРСР, які зазнали утисків і репресій від радянської влади: «За десять років до війни вони заарештували найздібніших, найбагатших, найрозумніших, найкращих» (Хайд, 2014а). Тому німецька окупація була сприйнята частиною кримських татар як можливість повернути собі свою країну, «шанс отримати назад усе своє» (Хайд, 2014а).

Письменниця наголошує на тому, що судити весь народ мірками зради неправомірно і наводить низку прикладів саможертвності й героїзму кримських татар. Показовою є історія двоюрідної сестри дідуса Хатідже та її коханого Абдула. Моральна оцінка їхнього життєвого вибору дається наратором із самого початку: «...якщо Хатідже – наша гордість, то Абдул – наша ганьба» (Пажо, 2011). Абдул, ставши поліцаєм, грабував і нищив своїх земляків, а Хатідже стала партизанкою. «Ти продав свій народ за гарну форму та кілька шматків золота. Тебе немає в моєму майбутньому» (Хайд, 2014а), – кидає дівчина колишньому нареченому. Своє чесне ім'я героїня рятує ціною власного життя, проте радянська система її подвиг, як і подвиги інших кримських татар, залишає непоміченим. «У книжках про партизанів є списки росіян, списки українців, вірменів, греків, караїмів... а там, де мають бути кримські татари, – там порожньо. Прірва. Тиша. Заповнюють ту прірву Абдул, іще Абдул і багато інших абдулів – саме їх пам'ятатимуть росіяни, щоб спокійно спати в своїх ліжках» (Хайд, 2014а), – пояснює Ісмаїл-ага онучці, яка протестує проти тавра зрадників, накладеного радянською пропагандою на її народ.

Те, що маховик радянської ідеології діяв щодо кримських татар винятково за національною ознакою, доводить у романі історія червоноармійця Айдера, який у червні 1944 р. потрапив у Крим і не зміг знайти своєї родини: «На хаті його матері в Акмесджиті висів замок. У сусідній теж було порожньо. Татарські діти не гралися у дворі... На Айдерові була військова форма, він був таким, як і

будь-який інший солдат, що боровся за Радянський Союз, але росіяни й українці відводили очі й поспішали геть, коли він підходив до них» (Хайд, 2014а). Йому не вдається знайти своїх родичів ні в Криму, ні деінде, й сам він, учасник взяття Берліна, буде висланий до Узбекистану. Про депортацію кримських татар як результат «національної політики» радянського уряду свідчить уведення у твір образу реальної особи – Богдана Кобулова, який став одним із виконавців сталінського плану Криму без кримських татар: «О восьмій вечора 19 липня 1944 року Богдан Кобулов відчував... глибоке задоволення. Вони разом із колегами провернули неймовірно складну справу, в якій було задіяно 23 тисячі солдатів, 100 «віллісів», 250 вантажівок, 67 ешелонів і 183 тисячі кримських татар. Результат – цілу націю вивезено тихо і без метушні» (Хайд, 2014а).

Етнообраз кримця змодельовано в романі на перетині національних, культурних, релігійних складників. Він є закоріненим у рідні традиції, які не вдалося до кінця знищити радянській владі. У свідомості Сафі добробут родини асоціюється з гостинністю («В Самарканді турка була на столі майже щодня, бо в хаті завжди було повно гостей... Кава була обов'язковим напоєм для гостей...» (Хайд, 2014а)). Східна хлібосольність увиразнена й весільними традиціями: «...в неї [Зареми – Н. Г.] було справжнє велике кримськотатарське весілля з бучним банкетом, де подавали цілого смаженого барана, начиненого рисом і горіхами, стоси коржів майже сягали стелі, а гості танцювали до ранку» (Хайд, 2014а), на ньому «кухварили для шестисот гостей» (Хайд, 2014а). Неодноразово підкреслено глибоку пошану кримських татар до старших членів своєї сім'ї та суспільства загалом. Наприклад, контрастує ставлення до батька Сафі і її подружки Лени: «– Чесно, тату, ти ставиш дуже дурні запитання, – сказала Лена й легенько стукнула батька по потилиці... – Ну, ввімкни мозок. – Сафі була заворожена: вона ніколи навіть не мріяла так повестися з власним батьком і розмірковувала, чи це був вияв тих “російських манер”, яким так опирався тато. Втім, здавалося, батько Лени звик до такого ставлення» (Хайд, 2014а). Ще більше вражає епізод про дідуся, донька якого виїхала в Росію, а його залишила в сім'ї подруги Сафінар: «Його дочка ... продала хату з умовою, що батько залишиться там жити» (Хайд, 2014а). Попри атеїзм як настанову радянської доби кримські татари зберегли зв'язок із релігією предків, тому Ібраїм-ага з боєм відзначає перетворення найстарішого мусульманського духовного училища в Криму, збудованого ще ханом Менглі Гераєм у XVI ст., на божевільню. Даються взнаки розбіжності, продиктовані релігійними нормами, і на побутовому рівні (один із переселенців знаходить стіл свого батька, на якому нині ріжуть траву для свиней, що сприймається через табу на свинину як додаткове приниження (Хайд, 2014а)). В устах батька Сафі протиставлення кримськотатарської й місцевої культур звучить як протиставлення моралі й аморальності: «– В Радянському Союзі ніхто не міг говорити про свою віру... це було заборонено, як і сама правда. Та ми – мусульмани і завжди ними були, а це означає, що дівчата мають бути скромними. Не як ті російські шльондри: короткі спідниці, сигарети, хлопці...» (Хайд, 2014а).

На перешкоді міжнаціональному порозумінню стають не лише культурні й релігійні розбіжності, але й травматичний досвід кримськотатарської історії XX ст. Саме тому представникам старшого покоління спершу важко сприйняти позитивний образ росіянина: батько Сафі не готовий приймати допомогу Лениної родини, він відштовхує Андрія, упереджено сприймаючи їхні стосунки із Заревою, чоловік якої не витримав випробування переселенського життя й повернувся до Узбекистану, залишивши дружину із сином: «Мені не потрібна його зверхня допомога чи його зрадницька добрість. Зарева – дурепа. Швидко ж вона забула, хто вона є, а тепер ... вона дозволить Ісметові вирости і не знати свого коріння, в російській хаті...» (Хайд, 2014а).

Авторка ж була певна, що іншої альтернативи, як діалог, бути не може. Своєрідною моделлю трагічної кримської історії XX ст. є мікроісторія одного помешкання. На момент повернення татар до Криму в ньому проживав Аркадій Якубович – літнього віку росіянин, що пам'ятав трагедію 1944 р. й, до речі, говорив кримськотатарською мовою краще від самого дідуся Сафі. Він вселився до будинку після того, як попередній власник – дядько Ісмаїла-аги – був депортований. Здавалося б, у родини Ісмаїлових є повне право претендувати на житло свого родича. Та історія 30-х рр. XX ст. залишила на кримській землі не менш кривавий слід, коли цей будинок було відібрано у заможної родини караїма-землевласника, якого розстріляли як ворога народу. «Я почувався дурнем через ту мою лють. Жалюгідним сімнадцятирічним дурнем... якби ми всі мали заплатити за те, що накоїли, мабуть, в Криму забракло б ліхтарів» (Хайд, 2014а), – усвідомлює дідусь складності історичних перепитів радянського минулого.

У передньому слові, що відкриває роман лаконічною історичною довідкою про долю Криму з часів Кримського ханства до періоду розпаду СРСР, висловлено головну інтенцію твору: «Він належав багатьом державам та імперіям: від скіфської до хазарської, від монгольської до російської. Правителі приходили і йшли геть, але впродовж семисот років кримські татари звали Крим батьківщиною, хоча й завжди ділили її з багатьма іншими народами» (Хайд, 2014а). На персонажному рівні її виразником письменниця обнадійливо робить росіянина Андрія: «Я завжди знав, що Криму чогось бракує, а тоді кримські татари почали повертатися і я збагнув, чого саме. Крим без татар як суп без солі. Ви, татари, і є кримська сіль» (Хайд, 2014а), «Сіль Криму! ... Ось хто ви – сіль Криму!» (Хайд, 2014а). Можливість взаєморозуміння між представниками різних культур, віросповідань доводить низка прикладів, розосереджених у творі: порятунок матір'ю Ісмаїла-аги німецького й радянського солдатів, приєднання представників інших національностей до протестів кримських татар, взаємини молодшого покоління жителів Криму, поступова зміна настроїв місцевого населення щодо кримськотатарського питання. Чи не найпереконливіше перемога загальнолюдського над тим, що розмежує, передана в історії давнього кохання Ісмаїла-аги й тезки Сафінар – наполовину татарки, наполовину росіянки, яка розділила долю депортованого народу, хоч і мала право уникнути її.

Отже, роман Л. Хайд «Омріяний край», у якому образ Криму змодельовано в контексті повернення кримських татар на батьківщину після депортації 1944 р., є важливим не лише з погляду формування етно-образу кримських татар у світовій літературі, але й як чинник поглиблення міжкультурного діалогу народів, що проживають в Україні, формування мультикультурного художнього простору новітньої літератури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Будний В. Розгадка чарів Цірцеї: національні образи та стереотипи в освітленні літературної етноімагології / В. Будний // Слово і час. – 2007. – № 3. – С. 52–63.
- Лілі Хайд: Кримські татари – унікальний і сильний народ [Електронний ресурс] / спілкувалася Н. Белова. – Режим доступу : <http://qha.com.ua/ua/suspilstvo/lili-haid-krimski-tatari-unikalnii-i-silnii-narod/17681/>.
- Пажо Д. А. Від культурних кліше до імажинарного / Даніель Анрі Пажо // Літературна компаративістика. Вип. IV : Імагологічний аспект сучасної компаративістики: стратегії та парадигми. – 2011. – № 2. – С. 396–430.
- Хайд Л. Омріяний край : роман / Лілі Хайд ; пер. з англ. Лукії Зурнаджи. – Київ : Дуліби, 2014. – 240 с.
- Хайд Л. Нотатки і подяка / Лілі Хайд // Омріяний край : роман / Лілі Хайд ; пер. з англ. Лукії Зурнаджи. – Київ : Дуліби, 2014. – С. 234–235.
- Goble P. The Crimean Tatars Finally Have Their Own «Anne Frank» [Electronic resource] / P. Goble. – Access mode : <http://windowoneurasia.blogspot.com/search?q=+The+Crimean+Tatars+Finally+Have+Their+Own+%27Anne+Frank%27>.

NATALIJA HORBACH

THE REFLECTION OF CRIMEA IN L. HYDE «DREAM LAND»

The article is dedicated to the novel «Dream Land» written by English writer and journalist L. Hyde and published in Ukrainian in 2014.

The aim of our investigation is the analysis of the fictional modeling of Crimea reception in the novel. It is studied according to the imagological understanding of the reflection as a complex of ideas about the Other with using all possible cultural material.

It's specially focused that there're two main ways of creating the reflection of Crimea – the conditionally modern one, where the main character is 12-years-old Safinar Ismailova, and the retrospective one, where the girl's grandfather's memories become the source of narrative. Therefore, there's a double historical reflection of Crimea which consists of deportation in 1944 and repatriation of Crimean Tatars in 80-90's of the XX ct. The reflection is modeled with crossing the national, cultural, religious features of its inhabitants. For example, Crimean Tatars' rootedness in own traditions, their hospitality, a deep honor to the eldest family members and society in general, the connection with ancestors' religion and other things are distinguished.

The article is also focused on a traumatic experience of the XX century history of Crimean Tatars, when the national reflection of Crimea was damaged with a purposeful politics of the Soviet government. There were a false collaboration charge of the whole nation and the following deportation, the change of ethnic composition of the demi-island caused by mass relocations from different parts of USSR, ousting the Crimean Tatar language, the change of Crimean Tatar toponyms.

In our opinion, the following aspect of investigation is important not only in context of forming the ethnic reflection of Crimean Tatars in the world literature, but as a factor of deepening the intercultural dialogue between nations, living in Ukraine, and creating a multicultural artistic space in the modern literature.

Key words: image, stereotype, ethno-image, narrator, communication, national culture .

REFERENCES

- Budnyi, V. (2007). Rozghadka chariv Tsirtsei: natsionalni obrazy ta stereotypy v osvittleni literaturnoi etnoimaholohii [The Key to Circe's Magic: the National Images And Stereotypes In the Reflection of Literary Ethnoimagology]. *Slovo i chas [A Word and time]*, 3, 52–63 [in Ukrainian].
- Goble, P. *The Crimean Tatars Finally Have Their Own «Anne Frank»*. Retrieved from: <http://windowoneurasia.blogspot.com/search?q=+The+Crimean+Tatars+Finally+Have+Their+Own+%27Anne+Frank%27>.
- Khayd, L. (2014a). *Omriyanyy kray [Dream Land]*. Kyiv: Duliby [in Ukrainian].
- Khayd, L. (2014b) Notatky i podyaka [Notes And Thanks]. In L. Khayd. *Omriyanyy kray [Dream Land]*, (pp. 234–235). Kyiv: Duliby [in Ukrainian].
- Lili Khaid: *Krymski tatary – unikalnyi i sylnyi narod [Crimean Tatars Are the Unique And Strong Nation]*. Retrieved from: <http://qha.com.ua/ua/suspilstvo/lili-haid-krymski-tatary-unikalnyi-i-silnyi-narod/17681/> [in Ukrainian].
- Pazho, D. A. (2011) Vid kulturnykh klishe do imazhynarnoho [From Cultural Cliche to Imaginative]. *Literaturna komparatyvistyka. Vyp. IV: Imaholohichnyy aspekt suchasnoyi komparatyvistyky: stratehiyi ta paradyhmy [Literary comparative studies. Vol. IV : Image aspect of modern comparative studies: strategies and paradigmes]*, 2, 396–430. [in Ukrainian].

Одержано 26.01.2018 р.